

Για το βιβλίο της Camille Schmolli: Οι κολασμένες της θάλασσας: Γυναίκες και Σύνορα στη Μεσόγειο

Όπως επισημαίνεται και στον πρόλογο της ελληνικής έκδοσης του βιβλίου που υπογράφουν η Ίρις Πολύζου και η Ντίνα Βαίου, ο τίτλος του βιβλίου της Camille Schmolli αποτελεί ευθεία αναφορά στο σημαντικότερο ίσως έργο του Franz Fanon (*Της γης οι κολασμένοι*). Η αναφορά αυτή τεκμηριώνεται από τα ερευνητικά ερωτήματα που θέτει η συγγραφέας και τον τρόπο που πολιτικά ερμηνεύει τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από τη μελέτη και την έρευνα της. Μέσα από την πρωτότυπη μεθοδολογία της «εθνογραφίας εν κινήσει» που εφαρμόζει, η Schmolli μελετά τις πολύπλευρες έμφυλες όψεις της μεταναστευτικής εμπειρίας μέσα από το πρίσμα της ιστορικοποιημένης και γενεαλογικής βίας της αποικιοκρατίας.

Το βιβλίο της Schmolli είναι προϊόν μιας μακρόχρονης έρευνας που έχει την αφετηρία της στις αρχές του 2000 με εφελκτήριο τις διαδρομές και την κινητικότητα γυναικών μεταναστριών από τις χώρες της Ανατολικής και Δυτικής Αφρικής και το Μαγκρέπ μέχρι τη Μεσόγειο. Η συγγραφέας συνδυάζει τη συστηματική επιτόπια παρατήρηση, τις σε βάθος συνεντεύξεις και την μελέτη των διαρκώς μεταβαλλόμενων πολιτικών για την μετανάστευση στην Ευρώπη και γύρω από αυτή. Η Schmolli ακολουθεί το νήμα του μετασχηματισμού των πολιτικών ρύθμισης της μετανάστευσης σε πολιτικές ουσιαστικής παρεμπόδισης και αποτροπής. Αυτή η διαρκώς εντεινόμενη ασφαλειοποίηση των συνόρων τα έχει μετατρέψει σε διευρυμένες ζώνες που ξεπερνούν κατά πολύ τον σημειακό χωρικό προσδιορισμό τους. Τα διευρυμένα και όχι μόνο φυσικά σύνορα αποτελούν πλέον πεδία σύνθετων ιδεολογικών, πολιτικών και υλικών συγκρούσεων. Με άλλα λόγια, τις δυσκολίες και τους κινδύνους του ταξιδιού διαδέχονται άλλες δυσκολίες και άλλοι κίνδυνοι που γεννώνται εξαιτίας των πολλαπλών άτυπων θεσμικών παρεμποδίσεων με τις οποίες αναμετρώνται τα άτομα που μετακινούνται. Μέσα από αυτό το πρίσμα μελετώνται οι εμπειρίες της μετανάστευσης των γυναικών και των θηλυκοτήτων, καθώς το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελούν παράγοντες δυνητικού πολλαπλασιασμού των κινδύνων.

Ταυτόχρονα, το βιβλίο αποτελεί ένα χρήσιμο μεθοδολογικό τεκμήριο για τη μελέτη της κινητικότητας της μετανάστευσης και της έμφυλης διάστασης της. Η Schmolli μελετά τη γυναικεία μετανάστευση ως μια πολύμορφη και διαδικασία κινητικότητας η οποία συνδυάζει τρία επίπεδα: των ατομικών στρατηγικών επιβίωσης, του πολιτισμικού κεφαλαίου και των αξιακών διαπραγματεύσεων,

των οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων, καθώς και του χώρου, της διεκδίκησης της ιδιωτικότητας σε δομές υποδοχής ή σε κέντρα κράτησης και του διαδικτύου ως ενός αύλου χώρου διεκδίκησης και προσδοκιών για τη συνέχιση της μετακίνησης. Η μετανάστευση των γυναικών και των θηλυκοτήτων δεν προσεγγίζεται μονοσήμαντα, αλλά εξετάζεται διαθεματικά και τοποθετημένη στο πλαίσιο των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων και των πολιτικών για την μετανάστευση.

Η ερευνήτρια-συγγραφέας με πλούσια ερευνητικό έργο για τη μετανάστευση, την κινητικότητα και το φύλο αξιοποιεί ένα μεγάλο εύρος εθνογραφικών μεθοδολογιών, έχει πραγματοποιήσει επιτόπια έρευνα σε δομές υποδοχής και κέντρα κράτησης. Έχει επίσης, πραγματοποιήσει βιογραφικές συνεντεύξεις γυναικών μεταναστριών, ορισμένες από τις οποίες έχουν ακολουθήσει την πιο επικίνδυνη την πιο «θανατηφόρα» διαδρομή προς την Ευρώπη, δηλαδή εκείνη που περνά μέσα από τα στενά της Σικελίας. Στο ίδιο πλαίσιο, μια άλλη πολύ κρίσιμη συνεισφορά της μεθοδολογικής της καινοτομίας, είναι η θεωρητικοποίηση της έννοιας των «moralscapes» - ηθικών τοπίων. Πρόκειται για χώρους αναμονής ή παραμονής που επίσης συμβάλλουν στη διαδικασία της συνοριοποίησης στο εσωτερικό των ίδιων των κρατών υποδοχής και στην παραγωγή ηθικού τύπου διακρίσεων για τις μορφές και τα είδη μετανάστευσης.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου, η Schmoll επιχειρεί μια ιστορική επισκόπηση και ταξινόμηση της έρευνας για τη γυναικεία μετανάστευση από την απλουστευτική στατιστική καταγραφή μιας ετεροπροσδιορισμένης από την ανδρική γυναικείας κινητικότητας μέχρι και την αναγνώριση της αυτοτέλειας της γυναικείας μετανάστευσης. Καταλήγει προτείνοντας μία ριζοσπαστική «θηλυκοποίηση» του βλέμματος προς τη μετανάστευση, η οποία υπερβαίνει τα στερεοτυπικά δίπολα των θυμάτων ή των χειραφετημένων ηρωίδων που συχνά υιοθετούν οι διεθνείς οργανισμοί και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Αυτή η ριζοσπαστική θηλυκοποίηση του βλέμματος που αναφέρει η Schmoll θεμελιώνεται σε μια πολιτικοποιημένη προσέγγιση της μετανάστευσης και του φύλου και σε μια φεμινιστική θεώρηση της μετανάστευσης, η οποία δεν είναι αποσπασματική ή θεματική αλλά συμβάλλει στη συνολικότερη και πιο πλήρη αντίληψη για την κινητικότητα και τις μεταναστεύσεις. Επιπλέον πρόκειται, για μια οπτική που διαχωρίζεται πλήρως από την εργαλειοποιητική επίκληση στο φύλο στο πλαίσιο ενός ψευτο-ανθρωπιστικού λόγου που τελικά στοχεύει στην ολοένα και μεγαλύτερη καταστολή.

*Η **Camille Schmoll** είναι γεωγράφος, διευθύντρια σπουδών στην École des hautes études en sciences sociales. Το βιβλίο της κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις Τόπος σε μετάφραση της Μαρίας Τουλγαρίδου με την επιστημονική επιμέλεια και τον πρόλογο της **Ντίνας Βαΐου** και της **Ίριδας Πολύζου**

Σημειώσεις

Βλ. σχετικά, Ντ. Βαΐου, Ι. Πολύζου, Πρόλογος στην ελληνική έκδοση, στο Camille Schmoll, *Οι κολασμένες της θάλασσας: Γυναίκες και Σύννορα στη Μεσόγειο*, πρόλογος-επιστημονική επιμέλεια: Ντίνα Βαΐου-Ίρις Πολύζου, μτφρ. Μαρίνα Τουλγαρίδου, Αθήνα: Τόπος, 2026, σ. 13

Στο ίδιο, σελ. 17

Ό.π., σ.18

Ό.π., σελ. 13

Ό.π, σελ. 73

Ο.π. σελ. 251

Βλ. σχ. Σελ. 254-255

 Το εξώφυλλο της ελληνικής έκδοσης